

Urszula Kowalewska

Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego

**Dostosowywanie działalności informacyjnej
biblioteki akademickiej do potrzeb
społeczeństwa informacyjnego na przykładzie
Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego**

Przemiany ekonomiczno-społeczne, zmiany w technologii informacyjnej i komunikacyjnej końca XX wieku doprowadziły do pojawienia się koncepcji społeczeństwa informacyjnego. Potrzeba zdobywania i pogłębiania wiedzy związana z modelem społeczeństwa opartego na wiedzy i społeczeństwa uczącego się stawia biblioteki XXI wieku przed nowymi wyzwaniami. Według współczesnych badaczy społeczeństwo informacyjne jest definiowane jako: *„społeczeństwo, w którym informacja jest intensywnie wykorzystywana w życiu ekonomicznym, społecznym, kulturalnym i politycznym; to społeczeństwo, które posiada bogate środki komunikacji i przetwarzania informacji, będące podstawą tworzenia większości dochodu narodowego oraz zapewniające źródło utrzymania większości ludzi”*¹.

Liczne definicje społeczeństwa informacyjnego podkreślają wiodącą rolę informacji, a zwłaszcza kwestię dostępu do niej². Biblioteki, jako instytucje mające wielkie możliwości w zakresie zbierania, przetwarzania i przekazywania użytkownikom różnego rodzaju danych, stały się jednym z podstawowych ogniw w skutecznym realizowaniu zadań mających na celu budowę społeczeństwa informacyjnego. Rozwój społeczeństwa informacyjnego wymusił na bibliotekach konieczność modyfikacji usług oraz przeprowadzenia szeregu zmian organizacyjnych. Biblioteka

¹ K. Krzysztofek, M.S. Szczepański, *Zrozumieć rozwój. Od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*, Katowice 2002, s. 170.

² S. Kurek-Kokocińska, *Społeczeństwo biblioteczne jako społeczeństwo informacyjne*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2001, nr 2, s. 46.

naukowa funkcjonująca w obrębie wyższej uczelni niezależnie od umiejscowienia jej w strukturze organizacyjnej, tworzy jednolity system biblioteczno-informacyjny wraz z bibliotekami jednostek organizacyjnych Uniwersytetu. Kojarzy się nie tylko z miejscem gromadzenia dokumentów, ich opracowywania i udostępniania, ale przede wszystkim z działalnością informacyjną. Użytkownicy biblioteki naukowej to środowisko bardzo dynamiczne. Rozwój szkolnictwa wyższego, powstawanie nowych kierunków kształcenia, tworzenie się wąskich specjalizacji, powoduje wzrost liczby użytkowników bibliotek naukowych oraz dużą różnorodność potrzeb informacyjnych tej grupy. Z uwagi na publiczny charakter Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego (BUŁ), krąg użytkowników informacji nie ogranicza się do środowiska macierzystej uczelni. Z usług informacyjnych korzystają przedstawiciele różnych zawodów, rozmaite instytucje, studenci i pracownicy innych wyższych uczelni, uczniowie szkół średnich. BUŁ posiada najbogatszy księgozbiór w regionie łódzkim, stąd też dużą grupę stanowią czytelnicy z okolicznych miast. Wszyscy użytkownicy oczekują rzetelnej, aktualnej i wyczerpującej informacji otrzymanej na podstawie dobrze zorganizowanych, przetworzonych i udostępnionych przez bibliotekarzy zasobów informacyjnych³. Posiadanie statusu naukowego zobowiązuje bibliotekę do tego, aby zadbać o wysoki poziom merytoryczny wszystkich działań, w tym szczególnie działań mających na celu zaspokojenie potrzeb informacyjnych jej użytkowników.

Biblioteka akademicka, aby mogła funkcjonować jako dydaktyczno-naukowe zaplecze całego regionu, musi nadążać za zmieniającą się rzeczywistością, zaspakajać potrzeby społeczeństwa informacyjnego i kłaść coraz większy nacisk na stosowanie nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Na skuteczność działań informacyj-

³ W. Pękaty, *Kultura organizacyjna w aspekcie działalności informacyjnej bibliotek naukowych i technicznych*, „Biuletyn EBIB” 2007, nr 9, [dostęp: 20.09.2010] <http://www.ebib.info/2007/90/a.php?pekaty>

nych prowadzonych przez bibliotekę wpływ mają: warunki lokalowe, racjonalna i planowa polityka gromadzenia zbiorów, ich opracowanie i udostępnianie, nowoczesne narzędzia pracy oraz wykwalifikowany personel⁴.

Warunki lokalowe

Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego powstała wraz z uczelnią w 1945 roku. Początkowo rozlokowana była w różnych przejściowych pomieszczeniach i budynkach. Budowę gmachu przeznaczonego na potrzeby BUŁ rozpoczęto w 1955 roku. Nowy budynek oddano do użytku w styczniu 1960 roku i jak na owe czasy był bardzo nowoczesny⁵. W ciągu kolejnych lat zapełniały się magazyny, zaczęło brakować miejsc w czytelniach, powierzchnia przeznaczona na wypożyczalnię okazała się zbyt mała, brakowało miejsca na wstawienie sprzętu komputerowego i zapewnienie czytelnikom dostępu do Internetu. Problemy te narastały szczególnie w latach 90. XX wieku. W 1997 roku władze uczelni zleciły opracowanie koncepcji rozbudowy biblioteki. Nowy budynek oddano do użytku w październiku 2006 roku. Rozbudowa biblioteki wydatnie przyczyniła się do polepszenia i usprawnienia obsługi czytelników, co zaowocowało gwałtownym wzrostem odwiedzin (odwiedziny: 2005 r. – 107 997 os.; 2009 r. – 399 155 os.). Zorganizowano nowe stanowiska pracy przyczyniające się do lepszej obsługi informacyjnej czytelników odwiedzających bibliotekę. Powstało Informatorium gdzie czytelnik może uzyskać podstawowe dane o działalności biblioteki. Zwiększono również liczbę stanowisk czytelniczych.

Gromadzenie

Przemiany zachodzące w polityce gromadzenia zbiorów mają swoje źródło w potrzebach użytkowników oraz zmianach technologicznych. W latach 90. XX w. rozszerzono zakres gromadzenia tradycyjnych form piśmiennictwa o zasoby cyfrowe w postaci różnego rodzaju baz

⁴ Tamże.

⁵ J. Andrzejewski, *Współczesne technologie biblioteczne na przykładzie rozbudowy Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi*, Łódź 2005, s. 9.

bibliograficznych, faktograficznych, adresowych oraz o elektroniczne formy książek i czasopism. Polityka gromadzenia czasopism opiera się na konkretnych zamówieniach. W tym celu rokrocznie przy zakupie czasopism zagranicznych i polskich prowadzone są konsultacje z pracownikami poszczególnych katedr. Powoduje to skreślanie z prenumeraty tytułów mało wykorzystywanych na rzecz wprowadzania tytułów poszukiwanych przez kadrę naukową uczelni i studentów. Przy zakupie pozycji książkowych, również prowadzone są konsultacje z przedstawicielami poszczególnych wydziałów, szczególnie jeżeli chodzi o podręczniki akademickie. Taka organizacja pracy przy doborze materiałów bibliotecznych pozwala na efektywniejsze wykorzystanie budżetu biblioteki, a przy tym na racjonalne kształtowanie księgozbioru dostosowanego do potrzeb całego środowiska użytkowników biblioteki i zapewnia dostęp do najbardziej poszukiwanej literatury. Biblioteka prowadzi również współpracę z innymi instytucjami w kraju i za granicą dotyczącą wymiany materiałów bibliotecznych.

Podstawą funkcjonowania biblioteki w społeczeństwie informacyjnym jest jej komputeryzacja. Pełna automatyzacja BUŁ wymagała wdrożenia odpowiedniego oprogramowania, dostosowanego do obsługi wszystkich procesów bibliotecznych. Wybrano system komputerowy Horizon, składający się z kilku modułów: gromadzenia zbiorów, opracowania formalnego i rzeczowego wydawnictw zwartych i ciągłych, automatycznego katalogu dostępnego dla czytelników (OPAC), obsługi wypożyczeń.

Opracowanie

Aby dotarcie do bogatych materiałów bibliotecznych stało się możliwe, potrzebne są przejrzyste zasady opracowania zbiorów. Z tego też powodu biblioteka przystąpiła do ich ujednolicenia. Zaczęto stosować format MARC21 dla opisu bibliograficznego. Wprowadzono jednolity język informacyjno-wyszukiawczy – język haseł przedmiotowych KABA dostosowany do wymagań katalogu zautomatyzowanego. Zaletą tego

języka jest możliwość wyszczególniania, nadawania charakterystyk przedmiotowych książkom o bardzo wąskiej specjalności. BUŁ przystąpiła również do współpracy z Narodowym Uniwersalnym Katalogiem Centralnym (NUKat), co wydatnie wpłynęło na szybkość i dokładność tworzenia opisów bibliograficznych oraz usprawniło dostęp do zasobów bibliotecznych.

Katalogi

Podstawowym źródłem informacji o zbiorach bibliotecznych są katalogi. Dawniej były to tradycyjne katalogi kartkowe: alfabetyczny i przedmiotowy oraz katalog czasopism. W BUŁ funkcjonował również centralny katalog bibliotek zakładowych. Dopiero postęp technologiczny umożliwił tworzenie katalogu komputerowego. Pierwszym takim katalogiem w systemie MAK dostępnym w sieci lokalnej (od 1995 r.) był katalog księgozbioru Oddziału Informacji Naukowej. Wdrożenie modułu opracowania systemu Horizon umożliwiło utworzenie katalogu komputerowego zbiorów całej biblioteki dostępnego w sieci Internet i udostępnienie go dla czytelników w listopadzie 1998 roku. Wiązało się to również z wygospodarowaniem dodatkowego miejsca na wstawienie sprzętu komputerowego, co w skromnych warunkach lokalowych nastroczało wiele kłopotów. W pomieszczeniu tradycyjnego katalogu kartkowego i katalogu komputerowego dyżur pełnili bibliotekarze służący pomocą w korzystaniu z nich. Początkowo katalog komputerowy zawierał rekordy bibliograficzne wydawnictw zwartych wydanych od 1998 roku. Obecnie wprowadza się do niego wydawnictwa ciągle polskie i zagraniczne oraz wszystkie wydawnictwa zwarte bez względu na rok wydania. Dalsze przeobrażenia biblioteki tj.: zorganizowanie wolnego dostępu do zbiorów, reorganizacja systemu zamówień spowodowały, że do katalogu komputerowego wprowadzone zostały wszystkie zbiory udostępnione w wolnym dostępie. Nadal prowadzi się prace nad wprowadzaniem pozostałych, starszych wydawnictw, często wykorzystywanych przez czytelników.

Do tworzenia katalogu włączyły się również biblioteki zakładowe UŁ. Wspólny katalog centralny sieci bibliotek UŁ stał się szybkim i precyzyjnym źródłem informacji o ich zasobach dostępnym w każdym miejscu i czasie dla wszystkich użytkowników, podającym jednocześnie informację o dostępności danego egzemplarza. Dzięki wdrożeniu zautomatyzowanych systemów bibliotecznych katalog komputerowy stał się narzędziem dającym dostęp nie tylko do zbiorów jednej biblioteki, ale także do zasobu innych bibliotek wspólnie tworzących bazę komputerową⁶.

W celu ułatwienia użytkownikom zdalnego dostępu do informacji na temat posiadanych zbiorów, Biblioteka rozpoczęła proces digitalizacji posiadanych katalogów kartkowych. Jako pierwsze zdigitalizowano i udostępniono na stronie internetowej (1 września 2009 roku) katalogi zbiorów specjalnych: starych druków, ikonografii i kartografii. Trwają prace nad digitalizacją całego katalogu kartkowego biblioteki, który będzie również wyposażony w aparat wyszukiwawczy. Po zakończeniu tych prac czytelnik zyska pełną informację o zbiorach całej biblioteki zlokalizowaną w jednym miejscu – w katalogu komputerowym.

Udostępnianie

W związku z rozbudową biblioteki największy postęp dokonał się w zakresie udostępniania zbiorów oraz organizacji wypożyczalni. Było to możliwe również dzięki pełnemu wdrożeniu modułu udostępniania systemu Horizon oraz zwiększeniu liczby stanowisk przeznaczonych do obsługi czytelnika w wypożyczalni. Nowa organizacja pracy wypożyczalni oraz jej automatyzacja doprowadziła do wydłużenia godzin otwarcia tej agendy, co spotkało się z wielkim zadowoleniem dotychczasowych czytelników. Zautomatyzowanie czynności związanych z rejestracją czytelników umożliwiło im wgląd w konta biblioteczne oraz zarządzanie nimi. Czytelnik logując się na konto biblioteczne w katalogu elektronicznym

⁶ M. Augustyniak, *Wpływ komputeryzacji na zakres, zasięg i jakość informacji o książce w katalogach bibliotecznych na przykładzie Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] *Przestrzeń informacyjna książki*. Red. J. Konieczna, S. Kurek-Kokocińska, H. Tadeusiewicz, Łódź 2009, s. 417.

może: sprawdzić stan konta i terminy zwrotu książek, przedłużyć jednorazowo termin zwrotu książki, zarezerwować pozycję wypożyczoną w danej chwili, dokonać zamówienia wybranej pozycji.

Czytelnik, podając przy rejestracji adres email informowany jest o upływie terminu zwrotu książki na pięć dni wcześniej przed tą datą, a jeżeli wyrazi zgodę otrzymuje również inne informacje dotyczące funkcjonowania biblioteki, np. o wystawach, wernisażach, pokazach baz i szkoleniach. Dostęp do katalogu i konta elektronicznego znacznie ułatwił i upowszechnił informację o naszych zbiorach oraz wydatnie oszczędził czas czytelników w dotarciu do nich. Zadowolenie użytkowników z tej możliwości rośnie z każdym dniem. Potwierdzeniem tego jest coraz większa liczba wejść na stronę internetową (wejścia na stronę internetową: 2005 r. – 80 160; 2009 r. – 405 695). Dzięki wklejeniu do książki chipa z zakodowanymi informacjami (np. tytuł, sygnatura) i zastosowaniu technologii fal radiowych – RFID wypożyczenie książki jest możliwe poprzez tzw. selfchecki – urządzenia do samodzielnego wypożyczania. Książki zaopatrzone w chipy można również oddawać samodzielnie we wrzutni. Wszystko to wydatnie skraca czas potrzebny do wypożyczenia lub zwrotu książki.

Główną koncepcją w rozbudowie BUŁ było zapewnienie użytkownikom wolnego dostępu do zbiorów. Obecnie część księgozbioru najbardziej aktualnego i poszukiwanego przez czytelników rozstawiona jest na pięciu kondygnacjach wolnego dostępu. W 2006 roku, w chwili otwarcia biblioteki po przebudowie księgozbiór ten liczył 61 000 wol., a na koniec 2009 roku – 148 589 wol. Wolny dostęp do zbiorów oraz ustawienie ich według symboli Klasyfikacji Biblioteki Kongresu daje możliwość korzystania z księgozbioru jako „katalogu przedmiotowego”⁷. Układ rzeczowy książek sprawia, że czytelnicy lokalizując na półce poszukiwaną pozycję odnajdują również pokrewne tematycznie piśmiennic-

⁷ H. Hollender, *Księgozbiór jako katalog. O pożytkach oświeconego buszowania wśród półek*, „Poradnik Bibliotekarza” 1990, nr 10, s. 25-28.

two⁸. Czytelne oznaczenia na regałach oraz na grzbietach książek ułatwiają czytelnikom samodzielne dotarcie do poszukiwanej pozycji, a dyżurujący na każdym piętrze bibliotekarze służą pomocą przy ich wyszukiwaniu. Czytelnicy mogą korzystać z samoobsługowych kserokopiarek i stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu (również bezprzewodowego). Na wszystkich piętrach rozstawione są urządzenia do samodzielnego wypożyczania zbiorów z wolnego dostępu. Do dyspozycji czytelników są sale do pracy grupowej, pokoje do pracy indywidualnej oraz pomieszczenia ze sprzętem specjalistycznym umożliwiającym osobom niedowidzącym i niedosłyszącym pracę ze zbiorami bibliotecznymi. Na parterze ulokowany jest tzw. księgozbiór studencki, w skład którego wchodzi książki uznane za najbardziej wartościowe merytorycznie w zakresie nauk wykładanych na Uczelni, polecane studentom przez pracowników naukowych, najczęściej wypożyczane.

Źródła elektroniczne

Biblioteka od lat 90. tych XX wieku oprócz kompletowania tradycyjnych zbiorów w formie drukowanej rozpoczęła gromadzenie pojawiających się masowo na rynku wydawniczym zbiorów elektronicznych (na dyskietkach, płytach CD i DVD) oraz baz danych. Były to zarówno książki, jak i pojedyncze wydawnictwa ciągłe oraz całe serwisy czasopism naukowych. Pierwszą bazą elektroniczną na dyskietkach zakupioną przez bibliotekę był *„Przewodnik Bibliograficzny”* wydawany przez Bibliotekę Narodową w Warszawie, który dla szerokiego kręgu czytelników udostępniono w Czytelni Oddziału Informacji.

BUŁ przystąpiła do konsorcjów, których celem jest zakup dostępu do licencjonowanych źródeł informacji, tj. serwisów czasopism elektronicznych i bibliograficznych baz danych. Decyzja o zakupie bądź rezygnacji z danej bazy zawsze poprzedzona jest konsultacjami z pracownikami naukowymi uczelni. Liczba prenumerowanych serwisów baz do-

⁸ K. Mikołajczyk, *Wolny dostęp do zbiorów w nowoczesnej bibliotece akademickiej na przykładzie Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] *Stare i nowe w bibliotece. Współpraca czy konkurencja*. Pod red. M. Wrocławskiej i J. Jerzyk-Wojteckiej, Łódź 2010, s. 57.

stępnych on-line rośnie systematycznie z roku na rok (liczba baz: 2005 r. – 11; 2009 r. – 22). Wśród czytelników wzrosło zainteresowanie tego typu źródłami, ponieważ stworzyły one lepsze możliwości zaspakajania potrzeb informacyjnych studentów i pracowników naukowych (liczba ściągniętych pełnych tekstów artykułów: (2000 r. – 127 158; 2009 r. – 325 965). Wraz ze wzrostem liczby kupowanych baz i serwisów czasopism naukowych pojawiła się potrzeba ich uporządkowania. Początkowo pracownicy OIN sami tworzyli listy czasopism dostępnych on-line. Następnie wykorzystano narzędzie oferowane przez firmę EBSCO - Lista A do Z. Uporządkowała ona alfabetycznie tytuły wszystkich czasopism niezależnie od tego, czy są one dostępne na stronach wydawców, w dostępie konsorcyjnym, w serwisach firm agencyjnych czy w bazach pełnotekstowych różnych wydawców.

Zakup elektronicznych źródeł informacji wiązał się ze zorganizowaniem stanowisk komputerowych dla czytelników w bibliotece. Do 2006 roku w BUŁ było tylko 8 stanowisk dla czytelników z dostępem do Internetu (nie licząc wydzielonych stanowisk z dostępem do katalogu OPAC). Obecnie jest ich 84, co wydatnie zwiększyło możliwości zaspakajania potrzeb informacyjnych naszych użytkowników. Z czasem niewystarczające okazało się zorganizowanie dostępu do źródeł elektronicznych poprzez sieć uczelnianą. Brakowało możliwości korzystania z pełnego warsztatu informacyjno-wyszukiwawczego poza stanowiskami dostępnymi w uczelni. Z prenumerowanych baz tylko serwis firmy EBSCO dawał możliwość przyznawania tzw. dostępów domowych do bazy. Dlatego też w 2009 roku zakupiono system autoryzacji użytkownika (Hidden Automatic Navigator – HAN) służący do zarządzania zasobami on-line. HAN pozwala również na dokładną ocenę stanu wykorzystania poszczególnych baz danych dostarczając raporty statystyczne, tym samym ułatwiając podjęcie decyzji o doborze źródeł i zakupie poszczególnych licencji na dalsze lata.

Biblioteka cyfrowa

Umożliwienie bezpośredniego dostępu do pełnych tekstów materiałów bibliotecznych w ramach Biblioteki Cyfrowej (BC) znacznie zwiększa atrakcyjność oferty skierowanej do użytkowników, przyczynia się również do lepszego i aktywniejszego wykorzystania zbiorów zagrożonych zniszczeniem. Dlatego też BUŁ w kwietniu 2008 roku udostępniła BC wykorzystującą oprogramowanie dLibra. Znalazły się w niej czasopisma XIX- i XX-wieczne przechowywane w formie papierowej w BUŁ, np. *Łódź w Ilustracji*, *Wędrowiec*. Kolekcja ta jest sukcesywnie rozwijana, w jej skład weszły unikalne druki muzyczne z XIX w. np. pierwodruki utworów Fryderyka Chopina, druki kartograficzne oraz zbiory ikonograficzne – rysunki Wacława Kondka. W planach pozostaje wprowadzenie czasopism regionalnych drugiego obiegu.

Promocja biblioteki

Biblioteka w celu zaspakajania potrzeb informacyjnych użytkowników wykorzystuje wszelkie możliwe środki, jakie zapewniają nowoczesne technologie informacyjne i komunikacyjne. Ważny jest nie tylko Internet w bibliotece, ale i sam fakt istnienia biblioteki w Internecie⁹. Witryna internetowa biblioteki powstała w 1999 roku (www.lib.uni.lodz.pl) i zawiera podstawowe informacje tj. adres, godziny otwarcia, regulamin korzystania oraz bardziej szczegółowe np. spis licencjonowanych źródeł elektronicznych prenumerowanych przez bibliotekę, dostęp do katalogu elektronicznego oraz do zdigitalizowanych katalogów kartkowych zbiorów specjalnych, linki do polecanych przez bibliotekarzy serwisów i baz ogólnodostępnych w Internecie. Na stronie zamieszczane są wszelkie informacje o działalności szkoleniowej. Z badań przeprowadzonych w marcu 2008 roku wynika, że czytelnicy szukając informacji o bibliotece zaczynają od jej strony internetowej¹⁰, wskazano ją jako najlepsze

⁹ W. Babik, *Od marketingu tradycyjnego do marketingu internetowego*, [w:] *Zarządzanie marketingowe biblioteką*, Poznań 2008, s. 13.

¹⁰ L. Mikołajuk, *Przestrzeń informacyjna Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Aspekt praktyczny*, [w:] *Przestrzeń informacyjna książki*. Red. J. Konieczna, S. Kurek-Kokocińska, H. Tadeusiewicz, Łódź 2009, s. 561.

i najszybsze źródło informacji o zasobach biblioteki. Domowa strona internetowa jest nieocenionym narzędziem komunikacyjnym¹¹. Poza tradycyjnymi formami komunikacji (telefon, poczta) czytelnicy mogą komunikować się z biblioteką za pomocą poczty elektronicznej. Uruchomiono również komunikator Gadu-Gadu, a w serwisie społecznościowym Facebook założono profil biblioteki. W styczniu 2007 roku na stronie internetowej zaistniał biuletyn BUŁ czyli biBUŁa, informujący o wydarzeniach bibliotecznych oraz przekazujący informacje szeroko związane z zagadnieniami dotyczącymi książki i bibliotek. Biblioteka oferuje również ulotki, informatory, broszury cieszące się dużym zainteresowaniem wśród czytelników. Dostępne są w Bibliotece w formie papierowej oraz w wersji elektronicznej na stronie internetowej. Ulotki mają charakter ogólny, informują o godzinach otwarcia, przedstawiają plany rozmieszczenia zbiorów w wolnym dostępie oraz poszczególnych agend bibliotecznych. Ulotki specjalistyczne dotyczą zasad korzystania z konkretnych baz. Propagowanie usług informacyjnych świadczonych przez bibliotekę odbywa się również w prasie uczelnianej jaką jest *Kronika. Pismo UŁ*¹², dostępnej zarówno w formie drukowanej, jak i elektronicznej. *Kronika* zamieszcza m. in. relacje z otwarcia wystaw i wernisaży odbywających się w BUŁ¹³. O działalności BUŁ (wystawach, pokazach baz, szkoleniach, wycieczkach itp.) informuje również Newsletter wydawany raz w tygodniu przez Biuro Informacji UŁ, który dociera do szerokiego grona pracowników i studentów Uniwersytetu. Podobne informacje wysyłane są na listę mailingową czytelników, którzy przy zapisie do biblioteki wyrazili na to zgodę oraz do pracowników biblioteki głównej i bibliotek zakładowych. Niezależnie od wymienionych wyżej list mailingowych zbierane są ze stron wydziałów, instytutów i katedr adresy mailowe po-

¹¹ B. Leder-Niewola, *Marketing biblioteki w zmieniającym się świecie. Marketing w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego – wybrane działania marketingowe*, [w:] *Zarządzanie marketingowe biblioteką*, Poznań 2008, s. 115.

¹² B. Leder-Niewola, I. Sójkowska, *Uniwersytecka księżnica zaprasza*, „*Kronika. Pismo UŁ*” 2009, nr 3, s. 53-55.

¹³ I. Łabiszewska, *Uczelniana księżnica – Chopinowi*, „*Kronika. Pismo UŁ*” 2010, nr 3, s. 35-36.

szczególnych pracowników i na ich konta przesyłane są informacje o działalności kulturalnej i naukowej BUŁ, o pokazach baz i szkoleniach.

Dydaktyka, szkolenia

Zastosowanie nowych technologii usprawniło obsługę użytkowników, ale również wpłynęło w dużej mierze na wzrost ilości dostępnej informacji, co w literaturze określane jest jako szum informacyjny. Zjawisko to zwiększyło odpowiedzialność bibliotek akademickich za efektywne kształcenie użytkowników w zakresie obsługi nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych (information literacy) i wykorzystania zasobów elektronicznych. Poprzez prowadzenie tego typu szkoleń biblioteki przyczyniają się do rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Działalność dydaktyczna prowadzona w bibliotece akademickiej jest nastawiona przede wszystkim na największą grupę użytkowników, czyli na studentów. Dydaktyka realizowana jest głównie w ramach szkoleń bibliotecznych, które odbywają się na I roku wszystkich kierunków studiów. Ta forma kształcenia jest bardzo ważna ponieważ istotnie wpływa na dalszy kontakt studenta z biblioteką. Organizowane są także zajęcia dla studentów piszących prace licencjackie bądź magisterskie w zakresie wyszukiwania informacji w bazach licencjonowanych oraz w sieci Internet. Dla pracowników naukowych przeprowadza się pokazy nowo zakupionych baz. Uczniowie szkół średnich na tzw. wycieczkach zapoznają się z organizacją biblioteki, możliwościami korzystania z jej bogatych zbiorów oraz wyszukiwaniem informacji w katalogach i innych bazach.

Biblioteka prowadzi badania aby lepiej poznać użytkowników oraz ich potrzeby informacyjne. Pierwsze reakcje czytelników po otwarciu wolnego dostępu w BUŁ były zróżnicowane – od zagubienia i niepewności po pełen entuzjazm oraz opinie, że nie odbiegamy już jakością usług od bibliotek europejskich. Ankieta¹⁴ przeprowadzona wśród czyteln-

¹⁴ J. Jerzyk-Wojtecka, *Mechaniczne bariery informacyjne i możliwości ich niwelowania w bibliotece akademickiej na przykładzie Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego – omówienie*

ników pół roku po otwarciu nowego gmachu BUŁ ujawniła pozytywne nastawienie do zmian – 86 % respondentów uważało, że wolny dostęp ułatwia dotarcie do książki, a 87 % czytelników oceniło pracę bibliotekarza za fachową i dobrą.

Pracownicy

Dokonujący się w bibliotece postęp technologiczny wymusił wzrost wymagań kwalifikacyjnych bibliotekarzy. Pracownicy wszystkich agend bibliotecznych zobowiązani są do permanentnego podnoszenia swoich kwalifikacji i doksztalcania się. Obowiązek ten realizują poprzez uczestnictwo w: lektoratach języków obcych, stażach zawodowych w innych bibliotekach, konferencjach naukowych i warsztatach szkoleniowych. W bibliotece organizowane są również cykliczne spotkania naukowo-informacyjne dla pracowników biblioteki głównej i bibliotek zakładowych, które poprzez różnorodność tematyki umożliwiają pogłębienie wiedzy zawodowej, zapoznanie się z referatami prezentowanymi przez pracowników na różnego rodzaju konferencjach oraz relacjami z wyjazdów zagranicznych. Aby obsługa informacyjna przebiegała sprawnie, a bibliotekarze pełnili rolę organizatora i przewodnika po zasobach informacyjnych, obok działającego dotychczas Oddziału Informacji Naukowej i Prac Naukowo-Dydaktycznych powołano Samodzielną Sekcję Wolnego Dostępu. Pracownicy tej Sekcji – bibliotekarze dziedzinowi zajmują się m.in. doбором zbiorów bibliotecznych przeznaczonych do udostępniania w wolnym dostępie.

Podsumowanie

Ciągle rosnące wymagania budującego się obecnie w Polsce społeczeństwa informacyjnego oraz dynamika rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych powoduje, że działalność bibliotek musi być skoncentrowana na ciągłym i systematycznym podnoszeniu poziomu usług informacyjnych. Wszystkie opisywane powyżej działania informa-

badania czytelniczego, [w:] Jakość usług bibliotecznych w społeczeństwie informacyjnym. Praca zbiorowa pod red. J. Kamińskiej i B. Żołędowskiej-Król, Warszawa 2009, s. 96-104.

cyjno-dydaktyczne, podejmowane przez Bibliotekę, podporządkowane są nadrzędnemu celowi – przejęcia przez nią roli promotora zarówno profesjonalnych źródeł informacji, jak i nowoczesnych technologii wspomagających naukę i edukację. Podstawową zasadą działalności współczesnej biblioteki musi być ukierunkowanie na odbiorcę, oferowanie mu tego, czego oczekuje oraz zaspakajanie w pełni jego potrzeb informacyjnych. Rolą bibliotekarzy coraz częściej staje się wspomaganie procesu nauczania, aktywizowanie środowisk akademickich w kierunku wykorzystania nowoczesnych technologii oraz budowanie przekonania o korzyściach płynących ze znajomości i umiejętności docierania do nowoczesnych źródeł informacji, w tym także dostępnych w sieci.